

PAOLO KONJETI

NIŽE U
DOLINI

Preveo s italijanskog
Saša Moderc

■ Laguna ■

Naslov originala

Paolo Cognetti

GIÙ NELLA VALLE

Giù nella valle, Paolo Cognetti – ©2023 Giulio Einaudi
editore

This edition published in agreement with the Proprietor
through MalaTesta Literary Agency, Milan

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Andreu, Davida i godine provedene u skloništu
Sotile. Za Veru i naša buđenja. S ljubavlju.

Fontane, 2023.

Ili ovo ili lov na risa
s mojim prijateljem Morisom.
Pokušati da pišem pesmu u šest
jutros ili trčati
za psima goničima
s puškom u rukama.
Srce poskakuje u svom kavezu.
Imam 45 godina. Bez stalnog posla.
Zamislite kakav je život, ovakav život.
Pokušajte da zamislite.

Rejmond Karver*

* Stihovi koji su odabrani kao moto za ovu knjigu preuzeti su, uz manje izmene, od Rejmonda Karvera. Originalni naslov pesme je *The Grant*, iz zbirke pesama *All of Us*. (Prim. aut.)

Sadržaj

I Valsezija	11
II Policajac	23
III Prezimiti	55
IV Žena u vodi	75
V Oh, dome očev	95
VI Drveće u boju	105
Beleška pisca	113
<i>O autoru</i>	119

I
Valsezija

Bila je to ženka koja još nije dočekala drugu zimu, niti je videla bilo šta izvan auto-servisa na regionalnom putu. Sama, iza radionice, igrala se komadom istrošene gume: grizla ga je, bacakala, trčala za njim, a onda je primetila da je neko posmatra. Iz obližnje šljunkare pojavio se sivi pas, gledao je u nju. S te strane se nalazila reka, u jesen je bila plitka i lako je mogla da se pregazi. Ispustila je gumu, potražila u vazduhu miris tog mužjaka, ali kada je podigla njušku, videla je još tri psa kako se pomaljaju iza gomile starih karoserija. Tri blatnjava ovčara s medenicom oko vrata, ali ove je poznavala odranije. Danju su čuvali ovce dok u poljima pasu strnjike i travu oko hala, a uveče su lutali naokolo i tražili šta mogu da ukradu. Ali sada nisu tu zbog hrane, tu su zbog nje. Ženka je nekako znala, a opet i nije znala zašto su došli. Imala je malo više od godinu dana, do tada nepoznato interesovanje mužjaka spadalo je u nauk koji je brzo usvajala, bilo je uzbuđujuće i opasno, kao vatra koju su leti palili dečaci, kao reka koja ju je jednom gotovo odnela.

Otišla je da se sklopča na odvaljeno sedište naslonjeno na zid radionice. To automobilsko sedište je ugostilo nebrojene generacije pasa pre nje. Malo dalje, bager je spustio kašiku u rečno korito napunivši je peskom i šljunkom, a upravo tada je sivi pas krenuo prema njoj. Tri ovčara su se odmah rasporedila prema hijerarhiji: najstarijem i najvećem je bilo dovoljno da zareži i iskezi zube kako bi odvratio drugog psa, koji je šmugnuo cvileći, treći se već bio udaljio. Zatim je vođa počeo da se primiče korak po korak, sledeći onaj muški ritual koji je ženki već bio poznat. Pretnje, režanje, iskeženi zubi, tako su se borili psi iz doline, ali sivi je dolazio iz drugog kraja, gde su ga ljudi ili okolnosti naučili da se ponaša drugačije. Kada se suparnik nakostrešio i ukrutio ne bi li ga zastrašio, sivi ga je zaskočio bez najave. Bio je mršaviji, ali bio mu je dovoljan jedan udarac telom da ga prevrne na leđa, zatim ga je pritisnuo šapom i zabio mu zube u gušu. Ženka nikada nije videla takav prizor. Osetila je nekakvo novo uzbuđenje kada je sivi zagrizao jače, ne ispuštajući grlo ovčara dok se ovaj batrgao. Onda su i njegovi drugovi, koji su se uznemireno vrzmali u blizini, videli kako telo njihovog vođe klone, kako iz vrata teče krv, kako krv natapa zemlju. Sada je i on ličio na staru gumu, u trenu su oba psa nestala u poljima.

Auto-cisterna je prolazila putem, inje na krovu se raspršilo pod naletom vetra. Novembar. Ženka je sišla sa sedišta i mahnula repom mužjaku koji se približavao. U njemu se malopredašnja žestina već stišala, ponjušio ju je nežno, dozvolilo da i ona njega onjuši. Osetila je miris šume, zemlje, lišća i krvi psa kog je upravo udavio.

Poželela je da ga polži i to je i učinila. Zatim ju je on uzeo i tako se zauvek završilo njeno detinjstvo.

Tog dana pratili su reku uzvodno, trčali od uzbuđenja što su se sreli, pratili gomile šljunka, kretali se kroz pustoš doline. Na dalekim grebenima belasao se sneg, duž reke uzdizale su se cementare, fabrike nameštaja, veleprodaje poljoprivrednih potrepština, skladišta građevinskog materijala. Videli su pacove u odvodnim kanalima i vrane na deponijama, osetili su miris đubriva rasutog po poljima, a kada su naišli na ljude u kombiju kraj obale, shvatila je da on izbegava ljude, iako se ona navikla na njih. Samo su se još jednom osvrnuli u njihovom pravcu pre nego što su nastavili kretanje suprotnom obalom. Prošli su pored ograde i, malo kasnije, njihovo kretanje je prekinula brana, tu je reka bila pregrađena, ulivala se u cevi. Sa tog mesta čuli su zvuke saobraćaja, dolazili su odnekud preko nasipa. Bio je suton, on je odlučio da sačeka mrak, pa da izađu na čistinu. Dok su čekali, osetila je glad, već satima nije ništa stavila u usta, dala mu je to do znanja onako kako čine štenci, ližući mu i grickajući njušku kao da joj je on otac i da treba da joj pribavi hranu. Njemu je nekako prijalo to mučenje.

U mrklom mraku poveo ju je uz pokrajinski put do zgrade ispred koje je stajao veliki svetleći natpis s loptom za kuglanje koja se neprestano kotrlja prema činjevima. Iza su bila metalna vrata i matirano prozorče prema parkingu, pas koji je bio vezan napolju čuo ih je kako dolaze. Bio je mali, lajao je i vukao povodac dok su oni čekali skriveni u neosvetljenom prostoru. Posle jednog minuta

mališa je prestao da laje, zagledao se u mrak, čuo je nekog psa u daljini i odgovorio mu je, onda su se metalna vrata otvorila i izašao je momak u beloj kecelji. Mali mu se obradovao i veselo je mahao repom. Momak je bacio dve kese sa đubretom o zid, pogledao u nebo bez zvezda i meseca, izvadio nešto iz džepa i pružio psu, milujući ga po glavi dok mu je ovaj jeo iz ruke.

Ženka, sakrivena između automobila, na taj prizor osetila je nešto što nikada ranije nije iskusila. Privuklo ju je milovanje, ne hrana. Mladićeva ljubav i bezuslovno poverenje malog psa, bila je to neka vrsta nostalgije.

Mužjak je prekinuo te misli, iskočio je iz mraka čim se momak vratio u kuhinju. Mališa je podigao njušku iz činije, ali bio je to sitan pas, vezan, potpuno bespomoćan. Ugrizao ga je za grlo pre nego što je i pokušao da lane. Zakrkljao je, šištao, niko iz kuhinje nije čuo i niko nije došao da proveriti, kada je ona došla do njih, već je bio mrtav: ležao je otvorene gubice, isplaženog jezika. Njen ljubavnik nije se bavio njime već je noktima i zubima cepao kese za smeće. Našli su prave đakonije, meso, testeninu, kosti, najeli su se pored crkotine na povocu. U međuvremenu, neonska kugla je i dalje rušila čunjeve pod mračnim nebeskim svodom.

Po selima širom Valsezije spuštala se zima, s desne i leve obale reke počele su da se šire glasine o mrtvim psima, o ovčaru, pa o malom mešancu kod kuglane, zatim o lovačkom psu koji je zašao u šumu i nikada se nije vratio, pa o psu čuvaru u nekoj pilani, o ubici koji ih je klaod, sve na isti način, i to samo mužjake. U baru, gde su se

obično širile vesti, bilo je gostiju koji su se kladili da je reč o vuku. Samo vukovi ubijaju na taj način, zar ne? Drugi su smatrali da je posredi pas za borbe koji je pobegao od vlasnika, a ovaj je dobro pazio da ne prijavi nestanak. Zatim je nastala teorija da se radi o hibridu, o nekakvom ukrštanju između pasa lotalica i vukova, o njima se govorilo kao o mutacijama. To su bila đavolska bića: imala su dve duše, pseću, koja je volela da bude blizu čoveka, i vučju, koju su vodili zverski nagoni. U lokalnim legendama pričalo se da prilaze krotko, a onda iznenada napadnu. Ali teorija je imala slabu tačku, naime, bilo je dozvoljeno, čak i obavezno, ubiti besnog pasa, ali vuka nikako, vuk je zaštićena vrsta. A kako se postupa u slučaju hibrida? Ove rasprave su obeležile ispijanje aperitiva na kraju radnog dana. Uz drugu čašu crnog vina, uz belo vino i kampari i još jednu turu istog pića ponavljalo se, čak i glasno, da šumari i lovočuvari sede dokoni. Radije su pisali kazne nego štitali građane. U redu, niko još nije čuo da je napao ljude, ali koja bi majka tih dana ostavila dete da se igra napolju? U svakom slučaju, bila je sezona lova, a u dolini je bilo mnogo lovaca. Lovili su veprove, divokoze, jelene, plavušice... Muškarci su se tako zabavljali, govorili su dvosmisleno i gurali jedni druge, zagrizli bi neko zrno kikirikija i namignuli konobarici. Zatim bi ispraznili čaše, platili turu, ušli u kamionete i otišli kod supruga na večeru. Da im je kakva životinja u obliku psa prešla put, pregazili bi je bez oklevanja.

Te noći sanjala je majku. Sanjala je da je toliko mlada da i dalje živi uz majku zajedno s ostalim štencima. Mahala

je šapama, tiho stenjala, a u snu se otimala s drugim štencima za bradavicu. Oko njih su bili ljudi, nije videla lica, već je osećala njihovo prisustvo, glasove, zatim bi se od tih glasova spustila na nju jedna ruka. Bila je veća od nje, osetila je koliko je velika, osetila je prste oko tela, ta ruka ju je obuhvatila i podigla.

Probudila se u strahu i zatekla u mraku, ne znajući gde je. Prvo je prepoznala miris ljubavnika, njegovo gusto krzno i koščato telo. Od tog mirisa se odmah primirila. Zatim je, polako, osetila i sve drugo u noći oko njih: betonski stub gde su našli zaklon, prolaženje automobila iznad njih, žuborenje reke. Nije znala koliko već dana idu uz reku. Nije se pitala kuda je vodi mužjak, samo ga je pratila. On je bdeo nad njom, čak i sada: ritam njegovog disanja govorio joj je da se samo odmara, da ne spava.

Rano ujutro, dok su hodali kroz šumarak, primetila je nekakvo kretanje nasred reke. Onjušila je vazduh i osetila miris žene. Umela je da razlikuje ženu od muškarca. Bila je radoznala, pustila je da mužjak odmakne i odvažila se da priđe ivici šume, blizu vode.

Žena se spremala da se okupa u jazu. Koža joj je bila veoma bela, kosa riđa. Bilo je hladno, njen dah se pretvarao u paru, ali ona je, ipak, ulazila u reku, korak po korak. Voda joj je bila do butina kada je osetila da je neko posmatra, okrenula se prema žbunju i ugledala je. Pogledi su im se ukrstili. Kujicu je ponovo prožeo taj osećaj, ta nostalgija.

Njen ljubavnik je sada stajao pored nje. I on je posmatrao ženu, a žena njih. Onda joj je mužjak njuškom dodirnuo vrat i krenuo svojim putem. Uplašila se da će on otići ako se još zadrži, pa se udaljila od žene u vodi i poslušno ga je pratila.

* * *

Krajolik se postepeno menjao, nisko rastinje pri dnu doline povlačilo se pred četinarima i retkim brezama. Kraj obale breze su bile vitke, iza njih se prostirala gusta šuma. Čak je i reka, koja je u donjem toku isprekidana branama i ograđena nasipima, presušena vodozahvatima, sada tekla slobodno preko stena, a na mestu gde se povijala prema severu iznenada su naišli na sneg. To je bio samo veo snega koji je pao nekoliko dana ranije i zadržao se na senovitim mestima. Kujica ga pomirisa i prepoznala miris koji joj je nekada dolazio izdaleka, poželela je da ga okusi i otkrila da sneg nije hrana, već zabava. Noktima je zagrebala zaleđenu koru, zarila je njušku duboko u sneg, kinula i ponovo napunila usta i uši.

U međuvremenu, mužjak je pronašao kolibu od drveta i lima. Iz krova je virio dimnjak, ali nije bilo dima. Njuškao je okolo, nije osetio nikakvu opasnost, pratio je miris koji ga je odveo do roštilja postavljenog na dve cigle. Bilo je stvrdnute masti na roštilju. Malo masti je palo u pepeo i on je počeo da kopa kako bi izvukao to što je namirisao.

Ona je spazila psa koji je iskočio iz šume. Videla ga je kako trči, bio je krupan i crn: zaleteo se u sivog i ugrizao ga za desni bok. Sivi je bio zatečen, ali je uspeo da se okrene i da grize gde god bi stigao, ali taj pas mu je zario zube u meso i nije ga puštao. Videla ih je kako se valjaju u reci i snegu. Cvilela je od straha, nije znala kako da se umeša. Dva mužjaka su se više puta oborila na zemlju, zakotrljala se i prevrtala, sve dok u toj besomučnoj borbi sreća nije pogledala sivog. Crnom se savio vrat pod težinom njihovih tela, kujica je čula kako mu je pukao

pršljen. Čeljusti su odmah popustile. Crni je ostao na zemlji i tresao se, nije mogao da stane na noge, a sivi ga je, onako besan, ščepao za grlo. I to tako silovito da mu je pokidao kožnu ogrlicu.

Bila je to žrtva broj osam u njihovom povlačenju. Brzo su se udaljili sa tog mesta, kasnije mu je ona pomogla u lečenju. Na boku mu je bila gadna poderotina, tačno na mestu gde se rebra spajaju s mekim mesom na stomaku. Liznula ga je i osetila da njegova krv ima isti ukus kao krv pasa koje je ubio. Lizala je ranu, očistila je od prljavštine, lizala je sve do živog mesa, ali nije uspela da prekine krvarenje.

Deveta žrtva je bio običan lutalica koji se zatekao u pogrešno vreme kod kanti za otpatke, deseta je bio pas koji je pratio miris ženke, a bilo bi pametnije da je ostao u svom dvorištu. Deset nedužnih pasa, deset mužjaka ubijenih za nekoliko dana.

Poslednju noć proveli su ispod izbočene stene koja im je pružila skrovište i zaklon. Ni ona više nije spavala, slušala ga je kako dahće i liže ranu, menja položaj. U jednom trenutku, gore, na deliću crnog neba iznad njih, pojavio se mesec. Jesenji mesec je obasjao rečno korito, sneg na obalama se belasao i isticao mesečevu svetlost. Mužjak, iznenađen tim sjajem, podiže glavu i načulji uši. Zurio je u mesec, mirisao, osluškivao kao da očekuje glas, da ga nešto ili neko pozove, ali u noći se nije čulo ništa izuzev neprekidnog toka reke.

U zoru su i dalje bili zajedno, između dve strme obale i velikih stabala koja su nanele bujice. On je bio predvodnik,

šepao je i krvario. Ipak, kao da je još znao gde je odredište. A onda je videla kako pristižu psi. Bili su to lovački psi, jurili su za mirisom krvi i lajali su jer su osećali plen. Prošli su pored nje ne okrenuvši se. Mužjak je počeo da trči crpeći poslednju snagu. Goniči su ga jurili, navodili ga da promeni pravac. Čim je izašao na čistinu, negde iznad reke odjeknuo je snažan prasak. Šape su mu odjednom klonule. Pao je i skotrljao se niže, u vodu, u maticu.

Ženka se šćućurila, prestravljena. Odjek pucnja je zamro i ona je digla pogled prema padini. Čula je zvižduk i goniči su krenuli ka svom gospodaru, nestavši onako kako su stigli. Nije se pomerila: bila je uočljiva meta, kao na strelištu. Pa, ipak, puška više nije opalila.

Kada se osmelila da se pokrene, sišla je do reke i prišla mužjaku, koji je ležao među stenama. Dodirnula ga je njuškom, pomirisala mu vrat i grudi. Našla je rupu od metka, voda je ispirala krv. Pomirisala mu je uši, usta, taj dobri, poznati miris koji je već čileo. Videla je deset mrtvih pasa za nekoliko dana, a samo nedelju dana ranije bila je obično štene. Sada je naučila da prepozna smrt i znala je da njenog ljubavnika više nema, da su to u reci samo krv i meso, kao i oni drugi. Osvrnula se, neodlučna kuda da krene, a zatim se udaljila spuštenih ušiju, prateći struju dok se kretala prema mestu odakle su došli.